گزارش و معرّفی

طلوع، فصلنامهٔ تخصّصی مذاهب و فرق اسلامی، شمارهٔ ۱۲، زمستان ۱۳۸۳، ویژه‌نامهٔ بررسی آرای دکتر محمّد حسین ذهبی.

محمّد حسین شهری*

از سال ۱۹۷۶ که محمّدحسین ذهبی، استاد دانشگاه الازهر مصر (۱۹۱۵ ـ ۱۹۷۷ میلادی / ۱۳۳۳ ـ ۱۳۹۷ قمری) کتاب مشهور خود «التفسیر و المفسّرون» را نگاشت و منتشر کرد، کتابش در بسیاری از دانشگاهها ایران و دیگر کشورهای اسلامی، منبع درسی شد. وی در این کتاب، سیر تطوّر تفاسیر قرآن را از زمان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، صحابه و تابعین تاکنون بررسی کرد. نیز روشها، مکاتب تفسیری، آثار تفسیری فرقه‌های مختلف اهل قبله به ویژه روشها وگرایشهای تفسیری عصر جدید را بر شمرد و تحلیل نمود.

این کتاب، ویژگیهایی خاصّ خود داشت که به دلیل آنها، به عنوان منبع درسی معرّفی شد؛ امّا از همان آغاز انتشار، نکاتی پیرامون برخی از دیدگاههای آن به ویژه در زمینهٔ تفاسیر شیعی، مطرح بود که در برخی از پایان‌نامه‌ها بدان پرداخته شد. (نک: طلوع، ش ۱۲، ص ۲۰۶ـ ۲۰۷) امّا پس از گذشت حدود سی‌سال، ضرورت تدوین

---

*. دانشجوی دورهٔ دکتری دانشگاه علوم اسلامی، لندن.

این نکات بیشتر احساس شد. بدین رو، همایشی یک روزه در سال ۱۳۸۲ با حضور برخی از اساتید رشتهٔ علوم قرآن و حدیث برگزار شد که برخی از نکات در آن بیان گردید. پس از آن، فصلنامهٔ طلوع ـ که توسّط مدرسهٔ عالی امام خمینی در قم، وابسته به مرکز جهانی علوم اسلامی منتشر می‌شود ـ دوازدهمین شمارهٔ خود را به این موضوع اختصاص داد. عناوین مقالات و فهرست این ویژه‌نامه به شرح زیر است:

نقد مبانی و روشهای تفسیری در کتاب «التفسیر و المفسّرون» / محمّد علی رضایی اصفهانی (ص ۲ـ۲۶)

بررسی آرای ذهبی دربارهٔ «تأویل» / عبدالکریم بهجت پور (ص ۲۷ ـ ۳۸)

نقد آرای ذهبی در مورد «تأثیر مکتب فقهی و اصولی شیعه در تفسیر قرآن» / احمد مراد خانی تهرانی (ص ۳۹ ـ ۵۸)

نقد آرای ذهبی در معرّفی «مجمع البیان» / سیّد رضا مؤدّب (ص۵۹ـ۸۰)

وقفة مع الدکتور الذهبيّ في کتابه «التفسیر و المفسّرون» / سیّد عبدالکریم حیدری (ص ۸۱ـ۹۴)

تأمّلی در آرای ذهبی در مورد «وضع در تفسیر» / ناصر رفیعی محمّدی (ص ۹۵ـ۱۰۴)

نقد و بررسی اندیشه‌های ذهبی دربارهٔ «آیات ولایت» / ایلقار اسماعیل زاده (ص ۱۰۵ـ۱۲۴)

تحلیل آرای ذهبی پیرامون «عقاید شیعه» / سیّد عبدالله حسینی (ص ۱۲۵ـ۱۵۰)

روش تفسیر عقلی و نقد دیدگاههای ذهبی / سیّدفیّاض حسین رضوی (ص ۱۵۱ـ۱۷۴)

تأمّلی در بررسیهای ذهبی دربارهٔ سه تفسیر (مرآةالانوار، صافی، حقائق التفسیر) / علی اکبر بابایی (ص ۱۷۵ـ۲۰۰)

اهمّیّت نقد علمی / آیت الله محمّدهادی معرفت (ص ۲۰۱ـ۲۰۴)